

Παρατηρήσεις στην απόφαση ΠΠρΠατρ 314/2023 (εκουσία)

Παρένθετη μητρότητα και άγαμη μοναχική γυναίκα

Καλλιρρόης Δ. Παντελίδου

Καθηγήτριας Αστικού Δικαίου, Νομική Σχολή Δ. Π. Θράκης

**Δημοσιεύθηκε στο νομικό περιοδικό Ελληνική Δικαιοσύνη, τ. 2/2025, σ. 571-572
(Η απόφαση στο ίδιο τεύχος, σ. 569-571)**

Η παραπάνω απόφαση του ΠολΠρΠατρ δέχθηκε την αίτηση άγαμης μοναχικής γυναίκας και χορήγησε άδεια παρένθετης μητρότητας, αφού διεπίστωσε ότι συνέτρεχαν οι προϋποθέσεις που προβλέπει ο νόμος.

Ας μου επιτραπούν ωστόσο οι εξής προβληματισμοί για το θεσμό του δανεισμού μήτρας και μάλιστα σε άγαμη μοναχική γυναίκα:

1. Είναι αδύνατον να ελεγχθούν πλήρως οι προϋποθέσεις του νόμου και ιδίως το ότι το ωάριο το οποίο θα κυοφορήσει η κυοφόρος θα είναι **ξένο** προς αυτήν και θα προέρχεται από την γυναίκα που επιθυμεί το τέκνο ή τρίτη δότρια. Επίσης είναι αδύνατο να ελεγχθεί η **έλλειψη ανταλλάγματος** η οποία προκύπτει μόνον από το ιδιωτικό συμφωνητικό μεταξύ αιτούσας και κυοφόρου. Όταν μάλιστα απουσιάζει ο συγγενικός ή στενός φιλικός δεσμός, όπως φαίνεται από την αίτηση που έκρινε το δικαστήριο, μάλλον τεκμαίρεται η ύπαρξη ανταλλάγματος, που εμπορευματοποιεί τη μητρότητα. Αντιστρόφως, όταν υπάρχει ο στενός δεσμός, δεν αποφεύγονται άλλα προβλήματα εξίσου οδυνηρά, π.χ όταν κυοφορεί η γιαγιά ή η θεία του παιδιού.

2. Η παλαιότερη διατύπωση του νόμου, η οποία απαιτούσε να κατοικούν στην Ελλάδα και η κυοφόρος και η αιτούσα ήταν ένα ανάχωμα στον παραγωγικό τουρισμό. Η σημερινή διατύπωση (άρθρο 8 του ν. 3089/2002, όπως αντικαταστάθηκε με το άρθρο 17 του ν. 4272/2014), που αρκείται στο να έχουν και μάλιστα με διπλή διάζευξη ή η μία γυναίκα ή η άλλη, κατοικία ή διαμονή στην Ελλάδα, έχει καταργήσει και το ελάχιστο αυτό εμπόδιο.

3. Με τη σχετικά πρόσφατη (άρθρο 8 ν. 4958/2022) τροποποίηση της ΑΚ 1455, η προσφυγή στην ιατρική υποβοήθηση της αναπαραγωγής επιτρέπεται πλέον όχι μόνον για να αντιμετωπίζεται η αδυναμία απόκτησης τέκνων με φυσικό τρόπο ή η αποφυγή μετάδοσης ασθένειας, αλλά και για να διατηρείται η γονιμότητα ανεξάρτητα από την ύπαρξη ιατρικής αναγκαιότητας. Από μόνος του αυτός ο στόχος έρχεται σε αντίθεση με τους προηγούμενους και δεν μπορεί να γίνει αποδεκτός. Σε σχέση με την αδυναμία κυοφορίας από την αιτούσα που απαιτεί ως προϋπόθεση η ΑΚ 1458 για το δανεισμό μήτρας, θα πρέπει να θεωρηθεί ότι αυτή δεν θίγεται και συνεχίζει να ισχύει.

4. Η απόφαση επικαλείται συνταγματική κατοχύρωση του δικαιώματος αναπαραγωγής που στηρίζεται στην ελεύθερη ανάπτυξη της προσωπικότητας (άρθρο 5 § 1 Συντ). Προστασία της προσωπικότητας δικαιούται όμως να έχει και το παιδί που θα κυοφορηθεί και θα γεννηθεί

και μάλιστα στην συγκεκριμένη περίπτωση σε μια “προγραμματισμένη ορφάνια” από την πλευρά του πατέρα. Αξίζει μάλιστα να τονισθεί ότι κατά το άρθρο 1 § 2 ν. 3305/2005 για την Εφαρμογή της Ιατρικώς Υποβοηθούμενης Αναπαραγωγής, *κατά την εφαρμογή των παραπάνω μεθόδων πρέπει να λαμβάνεται κυρίως υπόψη το συμφέρον του παιδιού που θα γεννηθεί*. Στην περίπτωση της άγαμης μοναχικής γυναίκας, “αρκεί” που μια γυναίκα θέλει να αποκτήσει τέκνο. Η ατομική της επιθυμία προηγείται και δεν λαμβάνεται υπόψη ούτε η προστασία του παιδιού, αλλά ούτε και η προσωπικότητα της κυοφόρου. Η κυοφόρος μητέρα θα παραδώσει όμως το βρέφος μόλις το γεννήσει, χωρίς να το θηλάσει και δεν θα έχει επικοινωνία μαζί του ούτε κανένα άλλο δεσμό. Δεν της επιτρέπεται να το κρατήσει αν δεθεί συναισθηματικά μαζί του, πράγμα πολύ πιθανό γιατί πρόκειται για ανθρώπινα πλάσματα με μακρά κυοφορία. Η κατάσταση της κυοφόρου δεν μας απασχολεί δυστυχώς καθόλου. Δεν αρκεί όμως ότι το δέχθηκε και ισχύει η συμφωνία. Δεν είναι όλα θέμα συμφωνίας και μάλιστα στο οικογενειακό δίκαιο και στις οικογενειακές σχέσεις. Ευάλωτες ως προς τα προς το ζην γυναίκες θα συμφωνούν και θα το μετανιώνουν, χωρίς επιστροφή. Και πόσο μπορεί να είναι ευτυχισμένη η μητρότητα που στηρίζεται στη δυστυχία μιας μητέρας ;

Συνεπώς δεν μπορεί να υπάρχει συνταγματική κατοχύρωση της παρένθετης μητρότητας, ιδίως στην άγαμη μοναχική γυναίκα, διότι δεν λαμβάνεται υπόψη και η προστασία της προσωπικότητας ούτε του παιδιού ούτε της κυοφόρου. Από την άποψη αυτή τα δικαιώματα του παιδιού και της κυοφόρου (άρθρο 21 § 1 Συντ) είναι περισσότερο άξια προστασίας, αφού είναι κατεξοχήν ευάλωτα πρόσωπα.